

T.C.

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ

İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK PROGRAMI

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ

HUZUREVLERİNDE MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK HİZMETLERİ

Hilal Sevil TEĞİŞ

DENİZLİ, 2023

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK PROGRAMI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ

HUZUREVLERİNDE MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK HİZMETLERİ

Hilal Sevil TEĞİŞ

Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet ÇINAR

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Manevi Destek ve Rehberlik Programı Tezsiz Yüksek Lisans öğrencisi Hilal Sevil TEĞİŞ tarafından hazırlanan “Huzur Evlerinde Manevi Destek ve Rehberlik Hizmetleri” başlıklı Yüksek Lisans Projesi tarafımdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından Yüksek Lisans Projesi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mehmet ÇINAR
Danışman

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
..... /...../ 2023 tarih ve .....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Harun ABACI
Enstitü Müdür

BEYAN

Bu projenin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Hilal Sevil TEĞİŞ

ÖNSÖZ

Huzurevinde görev yaptığımdan dolayı orada bulunan yaşlıların manevi durumunu gözlemleyip, maneviyatın insan üzerindeki olumlu tesirlerini fark etme ve bu hususta yapılabilecekler konusunda düşünme ve araştırma fırsatı buldum. Manevi destek ve rehberlik alanında yüksek lisansa başladığımda, “Huzurevlerinde Manevi Destek ve Rehberlik Hizmetleri” konulu bitirme ödevi hazırlamaya karar verdim. Kanaatimce bu alana özenle eğilmek, var olan eksiklikleri tamamlamak ve boşlukları doldurmak gerekiyor. Zira dünya hayatının son dönemi, ebedi hayatın başlangıcı, insanın ölüme en yakın olduğu bir çağ olan yaşlılık belki de sonsuz hayatta saadet ve selamete vesile olacak iman vesikasını sağlam elde etmenin son fırsatı... Yaşlılık çağını pişmanlıklar, umutsuzluklar, tükenmişlikler, karamsarlıklar, çeşitli fiziksel, zihinsel ve ruhsal hastalıkların pençesinde bomboş bir zaman dilimi olarak geçirmek yerine yaşanılan tüm kayıplara rağmen verimli bir süreç olarak değerlendirme fırsatı sunacak çalışmalar yapılabilir. Şayet yaşlılık çağında doğru bir manevi rehberlik yapılırsa, insan için sonsuzluk seferinde uğradığı bu istasyonda hem kalan ömrü açısından hem de ebedi hayatı açısından verimli bir mevsime dönüştürülebilir. Bu çalışmamın alana katkı sağlayacağı konusunda beni destekleyen ve çalışma yöntemi noktasında yardımcı olan, Danışman Hocam Doç. Dr. Mehmet Çınar’a, araştırmama değer katan, örneklem olarak ele aldığım Torbalı Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi yöneticilerine, ayrıca mübarek anne ve babalarımız olan huzurevi sakinlerine teşekkürü bir borç bilirim.

Hilal Sevil TEĞİŞ

Denizli – 2023

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Proje Özeti

Projenin Başlığı: Huzurevlerinde Manevi Destek ve Rehberlik Hizmetleri

Projeyi Hazırlayan: Hilal Sevil TEĞİŞ

Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet ÇINAR

Kabul Tarihi: 15.12.2023

Sayfa Sayısı: v1 (ön kısım) + 21

Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Programı: Manevi Destek ve Rehberlik

Bu çalışmada, ülkemiz dâhil dünyada son dönemde önem arz eden ve gündemde yer alan yaşlı nüfusun artışına bağlı olarak oluşan huzurevlerinde manevi destek ve rehberlik hizmetlerinin gerekliliğine olan ihtiyacın analizi yapılacaktır. Geçmişten günümüze eksikliği çok fazla hissedilen manevi destek ve rehberlik alanında personel istihdamı, yaşlıların ve bakıma muhtaçların bu destek hizmetlerinden ne kadar yararlandığı ya da yararlandırıldığının fotoğrafı çekilecektir.

Ülkemizde yaşlılık oranının gün geçtikçe arttığı da dikkate alındığında huzurevlerine olan gereksinim ve ihtiyacın çok fazla olduğu görülmektedir. Şimdiden gerekli önlem ve tedbirler alınmadığında büyük sorunlarla karşılaşılacağı göz azdı edilmemelidir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) bu konuda gerekli hassasiyeti gösterip, konforu üst düzeyde, tam teşekküllü huzurevleri kurmalı, en önemlisi vasıflı personel ile birlikte manevi destek ve rehberlik alanındaki boşluğu ortadan kaldırmalıdır. Bir insanın yaşama tutunmasının en önemli etkenlerinden olan inanç, manevi destek ve rehberlik ile en üst düzeyde karşılanmalıdır. Bu alanda yapılan bilimsel çalışmalarda bu konunun önemi vurgulanmaktadır.

Yaşama dair umutlarını yeniden yeşertebilmek için manevi destek ve rehberliğin yaşlılarda ve bakıma muhtaç bireylerde olumlu etkilerinin görüldüğü bilinmektedir. Yaşlılık dönemi sorunsalının ortadan kalkması adına yeterliliğe sahip manevi destek ve rehberlik personelinin yeterli sayıda istihdam edilmesi önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Huzurevleri, Yaşlılık, Yaşlılık Dönemi, Manevi Destek ve Rehberlik, Manevi Bakım

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences Non-Thesis Master's Project Summary

Project Title: Spiritual Support and Guidance Services in Nursing Homes

Project Prepared by: Hilal Sevil TEĞİŞ **Author:** Supervisor: Doç. Dr. Mehmet ÇINAR

Acceptance Date: 15.12.2023

Number of Pages: v1 (ön kısım) + 21

Department: Philosophy and Religious Sciences **Subfield:** Spiritual Support and Guidance

In this study, the need for "moral support and guidance services" in nursing homes will be analyzed due to the increase in the elderly population, which has been very important and on the agenda recently in the world, including our country. Photographs will be taken of whether there is an expert staff in the field of personnel employment in the spiritual support and guidance service, which has been felt very lacking from past to present, and how much the elderly and those in need of care benefit from these support services. Considering that the rate of old age in our country is increasing day by day, it can be seen that the need for nursing homes is very high. It should not be ignored that major problems will be encountered if the necessary precautions and precautions are not taken now. The Ministry of Family, Labor and Social Services (MoFLSS) should show the necessary sensitivity on this issue and eliminate the gap in moral support and guidance with a high level of comfort, a fully equipped infrastructure, and most importantly, qualified personnel. Faith, which is one of the most important factors for a person to hold on to life, should be met with moral support and guidance at the highest level. Scientific studies conducted in this field indicate that this issue is very essential.

In order to revive the hopes of tomorrow; It is known that spiritual support and guidance have positive effects on the elderly and individuals in need of care. It is possible to eliminate the problem with the support of qualified moral support and guidance experts.

Keywords: Nursing Homes, Old Age, Old Age, Spiritual Support and Guidance, Spiritual Care

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	I
ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	III
SUMMARY	IV
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
HUZUREVLERİ VE YAŞLILIK DÖNEMİ	2
1.1.Tarihimizde Huzurevleri	2
1.2.Toplumumuzdaki Değişim ve Huzurevlerine Olan İhtiyacın Artmasının Nedenleri	3
1.3.Yaşlılık Dönemi Özellikleri	5
İKİNCİ BÖLÜM	9
HUZUREVLERİNDE MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK.....	9
2.1.Huzurevleri ve Din Hizmetleri.....	9
2.2. Huzurevlerinde Manevi Destek ve Rehberlik	11
2.3.Manevi Destek ve Rehberlik Personelinde Bulunması Gereken Özellikler ..	13
SONUÇ.....	18
KAYNAKÇA	20

KISALTMALAR

MDR	: Manevi Danışman, Rehber
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
vb	: Ve Benzeri
PDR	: Psikolojik Danışman, Rehber
İDYÖD	: İslami Değerlerin Yaşam Biçiminde Öncelikli Danışan
İPDM	: İslami Psikolojik Danışma Modeli
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
S	: Sayı
s.	: Sayfa
vs.	: Vesaire, Ve Diğerleri
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

GİRİŞ

Her yönüyle hızla değişen dünyamızda insanlık ve insani değerler de hızla değişmekte ve yozlaşmakta... Teknolojinin ilerlemesi ve insanlığın hemen her konuda daha rahat bir yaşam tarzına kavuşmasıyla birlikte ne yazık ki yaşamdaki kolaylıklar insanoğlundan pek çok güzel ve kıymetli duyguları alıp götürmekte. Madde, hayatımızın her alanına nüfuz ederken, mana bizden fersah fersah uzaklaşmaktadır. Değişen ve yozlaşan değerlerimiz aile bağlarını tehdit eder hale gelirken, bundan en çok masum bireylerimiz olan çocuklarımız ve yaşlılarımız etkilenmekte. İslam toplumlarının dini ve manevi değerlerden uzaklaşıp, dünyanın bu acımasız döngüsüne kapılmasıyla aile kurumu zayıflarken, bir takım kurumlar ve kurumsallaşma oluşumları adeta mantar gibi türemekte. Gündüz bakım evleri, çocuk yuvaları, huzurevleri vs. gibi...

Aile ortamında sunulamayan sevgi ve şefkat soğuk duvarların arasında ve yabancı yüzlerde aranılmakta fakat maalesef ki hiçbir konfor, hiçbir imkân aile ortamının sıcaklığını, sevgisini ve şefkatini sunamamaktadır. Hal böyle olunca bu kurumlarda manevi destek ve rehberlik hizmetlerinin önemi ve ihtiyacı her geçen gün çok daha fazla hissedilmektedir. Bakıma muhtaç bireylerin yaşam merkezi olan huzurevlerinde manevi destek rehberliğin orada yaşamlarını sürdüren yaşlı bireyler için göz ardı edilemez bir ihtiyaç olduğu ve bunun en doğru yöntem ve tekniklerle karşılanması gerektiği bilinmelidir.

Özellikle anlam arayışından kaynaklı problemlere, insanı çok boyutlu ve bütüncül bir bakış açısıyla ele alan ve psikolojideki danışmanlık tekniklerinin yanında maneviyattan da yararlanan manevi danışmanlık rehberlik alanı oldukça önemli katkılar sunabilir. Son birkaç on yılda din-maneviyata- bakış açısında olumlu bir değişiklik olsa da bu alana gösterilen ilgi ve bu konuda yapılan çalışmalar hala yetersiz durumdadır.¹

Her bireyin olduğu gibi burada yaşayan bireylerin de dine-maneviyata- ihtiyacı bulunmaktadır. Maneviyatın bireylerin duygu ve ruh dünyasında huzura açılan bir kapı olduğu düşünüldüğünde bu gerekliliğin yerine getirilmesi ve eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.

---

¹ Uzun, F. Zehra. Yas Danışmanlığı ve Yas Sürecinde Manevi Danışmanlık. Çorum: Hitit Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, (2022), 62-64.

BİRİNCİ BÖLÜM

HUZUREVLERİ VE YAŞLILIK DÖNEMİ

1.1.Tarihimizde Huzurevleri

Dünyadaki değişime bağlı olarak huzurevleri ülkemizin vazgeçilmez bakım merkezleri haline gelmiştir. Tarihimizin derinliklerinde eskiden kimsesizler için kullanılan bu yerler, son yüzyıl içinden itibaren evinde bakılmayan her birey için en uygun mekân olarak görülmektedir. Tarihimizde yaşlı bireylerle ilgili ilk hizmetler 11.Yüzyılda Selçuklular Dönemi'nde başlamıştır.² Reha Oğulları tarafından Sivas bölgesinde “Darü'l Reha”, Erbil Atabeyi tarafından Musul bölgesinde “Darülaceze”, dul kadınların barındığı “Barınma Yurdu”, çocukların bakım ve korunması için yapılmış “Gorboru” o dönem toplumunda hizmet veren kuruluşlar olarak sayılabilir. “Seyfettin Kalavun Hastanesi” ise Memlukler Dönemi'nde yaşlı, dul ve yetimlere hizmet veren bir kuruluş olarak dikkati çeker. Osmanlı'nın her döneminde vakıflar, şifahaneler, tekkeler, ahilik örgütleri, darü'l rehalar tüm ihtiyaç sahiplerinin yanı sıra kimsesiz yaşlılara da sahip çıkan, maddi manevi destek olan müesseseler arasında göze çarpar. 2. Abdülhamit Dönemi'nde yaşlılara hizmet veren “Darülaceze” kurumunun daha sistemli bir şekle büründürülerek günümüzde de hala varlığını devam ettirdiğini görürüz. Yakın tarihimize doğru gelindiğinde 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı yasa ile ilk kez kamu kurumu olan Belediyelere bakıma muhtaç yaşlıların korunması, yaşlı evleri yapma ve yönetme yükümlülüğü getirilmesi üzerine, değişik illerde “aceze evleri”, “güçsüzler yurdu”, “düşkünler evi” ve “huzurevi” adı altında yatılı yaşlı kuruluşları açılmıştır. Bu süreçte Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı bugünkü anlamıyla ilk huzurevi 1966'da Konya'da, ikincisi ise Eskişehir'de açılmıştır. Günümüze gelindiğinde, 2022 Eylül Ayı itibariyle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı 168 huzurevi 13.687 bakılan yaşlı sayısı olduğu araştırma verilerinden anlaşılmaktadır. Diğer Kamu Kuruluşlarına ait huzurevlerinin (MEB, Belediyeler) sayısı 21, bakılan yaşlı sayısı 1.784; özel huzurevi sayısı 261, bakılan yaşlı sayısı 12.476 olarak görülmektedir. Tüm bu verilerin toplamına göre ülkemizde 450 Huzurevi mevcut olup,

---

² Miroğlu, C.. Ankara'da bir huzurevi incelemesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara. (2009), 26.

27.947 tane yaşlımıza hizmet sunulmaktadır.³ Görüldüğü üzere huzurevlerinin ve buralarda kalan yaşlılarımızın sayısı azımsanmayacak düzeydedir. Onların maddi anlamdaki ihtiyaçları mümkün olduğunca karşılanmaktadır fakat manevi ihtiyaçları ne derece karşılanabilmektedir sorusu üzerine yaptığımız değerlendirme ve gözlemler konumuzun merkez noktasını teşkil edecektir.

Yaşlılar ile ilgili olan hizmetleri planlayıp programlama ve yürütme görevlerini kamunun doğrudan üstlenmesi, 1963'te Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı'na bağlı olan Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla başlamıştır.⁴

1.2 Toplumumuzdaki Değişim ve Huzurevlerine Olan İhtiyacın Artmasının Nedenleri

İslam Kültürü'nden beslendiğimiz asırlarda yaşlılık sorun olmak şöyle dursun insan için bir kazanım ve avantaj sayılırdı. Yaşlılar bilgi ve tecrübe hazinesi olarak görülür, gerek aile içinde, gerek sosyal hayatta bilgi ve tecrübesine ihtiyaç duyulan, görüş ve düşünceleri önemsenen bireyler olarak adeta toplumun temel taşları konumundaydılar. Onlara saygı ve hürmet duyguları ile yaklaşılır, verilecek kararlarda üst merci olarak son karar onlardan çıkar, onların sözü üzerine söz olmazdı. İslam kültüründe anne baba başta olmak üzere, annenin kardeşi olan teyzeler ve dayılar anne gibi, babanın kardeşleri olan amca ve halalar da baba gibi hürmet, merhamet ve himayeye layık görülüyordu. İslam'ın öngördüğü aile kavramı, geniş aile kavramı olup, bu kavram içinde anne, baba, dedeler, büyükanneler, amcalar, halalar, dayılar, teyzeler ve bunların çocukları yer almaktaydı. Âdeta üç kuşak bir arada yaşar, mekânlar ayrı ayrı bile olsa onları birbirine bağlayan derin ve geniş alakalar vardı.

Yüce Kitabımız Kuran'ı Kerim'in ayetlerine baktığımızda Allah'tan (cc) sonra anne, baba hukuku gelmekte "Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi ve anne babanıza iyi davranmanızı emretti. Onlardan biri veya ikisi senin yanında yaşlanırsa onlara öf bile deme! Onları azarlama! İkisine de gönül alıcı güzel sözler söyle. Onlara merhametle ve alçak gönüllülükle kol kanat ger. "Rabbim! Onlar nasıl küçüklükte beni şefkatle eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster" diyerek dua et."⁵

---

³ Miroğlu, C.. Ankara'da bir huzurevi incelemesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara. (2009), 27.

⁴ Bahar, G. Bahar, A. Savaş, H. A.. 'Yaşlılık ve Yaşlılara Sunulan Sosyal Hizmetler', Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4.12 (2009), 85-98.

⁵ İsra Suresi, (17/24), Kur'an-ı Kerim Türkçe Meali. Diyanet Yayınları.,(2022).

"Biz insana anne babasıyla ilgili öğütler verdik. Annesi, güçten kuvvetten düşerek onu karnında taşımıştır; çocuğun süten kesilmesi iki yıl içinde olur. Bunun için (ey insan), hem bana hem anne babana minnet duymalısın; sonunda dönüş yalnız banadır."⁶ buyurulmakta olduğundan İslam toplumları bu şiar üzerine hareket etmekteydi. Resulullah Efendimiz 'in " Bizim küçüklerimize merhamet ve büyüklerimize de hürmet göstermeyen bizden değildir."⁷ Hadis i Şerifin muktezasınca iki zayıfın korunmasına, sevilip sayılmasına özen gösteriliyordu.

Sosyolojik gelişim sürecinde "tarım toplumu" olarak adlandırılan dönemlerde kuşakların bir arada yaşadığı geniş ailelerde yaşlı kuşağa saygının ve onlara gereken ilginin ve bakımın gösterildiğini görmekteyiz. Yaşlı bireyler evli oğulları ile birlikte yaşamakta ve bu durum her iki taraf için bir sorun teşkil etmemektedir. Toplumların son yüzyılda hızla değişmesi, dönüşmesi, Müslüman toplumlarının da dünyadaki hızlı değişime kapılarak sekülerleşmesi, teknolojik gelişmelerin kültürel ve toplumsal değerlerde yozlaşmaya neden olması, sanayileşme ile birlikte hızla artan kentsel yaşam serüveni, geniş aile yapısının çekirdek aile yapısına yerini bırakmasına ve kadının çalışma hayatına girmesine neden olmuştur. Sanayileşme öncesi hürmet ve değer gören yaşlılar, artık vicdani bir yükümlülük olarak görülmeye başlanmıştır.

Kentleşme sürecinde yaşlılar, aile bireylerinin çalışma zorunluluğu karşısında torunlarının bakımı ve ev işlerinin yapılması gibi yeni roller üstlenmişlerdir. Fakat bu yeni rollere uyum sağlama konusunda güçlük çekmişler, kendilerini yük olarak hissetmemek adına yeni görevlerine ayak uydurmak zorunda kalmışlardır. Aileleri ile iletişimleri iyi olmayıp, bu yeni konularına ayak uyduramayan yaşlılar ise kent yaşamından izole edilerek, yalnız bir yaşam ve bunun beraberinde birçok fizyolojik ve psikolojik sorunlarla tek başlarına bırakılmışlardır.

Toplumsal değişim sürecini ekonomik açıdan değerlendirecek olursak, kentsel yaşamın zorlu şartları, gelirin az olmasına karşılık giderin fazla olması, şehirlerde yaşayan yaşlılara sadece tüketen bireyler olarak bakılması, yaşlı birey üzerinde manevi bir baskı oluşturmakta, yaşlı birey ya yalnız bir yaşamı, ya da huzurevlerini tercih etmek zorunda kalmaktadır.

---

⁶ Lokman Suresi, (31/14), Kur'an-ı Kerim Türkçe Meali Diyanet Yayınları,(2022).

⁷ Tirmizi, Birr, 15; Ebû Dâvûd, Edeb, 66

Modernist geçinen toplumlarda, aile mefhumunun geniş aileden, çekirdek aileye dönüşmesi, yaşlı bakımının bu yoğun çalışma, üretme, tüketme trafiği içerisinde çoğu zaman sağlanamaz hale gelmesi, tüketici ve muhtaç duruma düşen yaşlıya maddeci anlayış içinde yer ayırlamıyor olması huzurevlerine olan gereksinimi perçinlemektedir.

"Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasaydı belalar üzerinize sel gibi yağardı".⁸ Hadisi Şerifinde anlatıldığı üzere, toplumda yaşlının kıymet ve değerini ifade eden anlayış ve inanışın yerini artık günümüz dünyasında medya ve iletişim araçlarının da etkisiyle çok farklı anlayış ve yaklaşımlar almaktadır. En basitinden televizyon dizilerine baktığımızda, yaşlılık kavramının yıpratıldığı, değersizleştirildiği göze çarpmaktadır. Medyada gençlik, güzellik, güç, kuvvet, zenginlik, özgür yaşamak gibi kavramların ön plana çıkarılması, yaşlılık ve yaşlanma ile ilgili olumsuz düşünceler oluşturularak bu sürecin kötü bir olgu imiş gibi gösterilmesi insanların yaşlı bireylere karşı bakış açılarında yozlaşmaya neden olmaktadır.

Eğitim öğretim noktasında gerek ailede, gerek okulda, gerek toplumda çocuklara merhamet, şefkat, saygı, sevgi, hürmet gibi duyguların kazandırılmıyor olması da toplumdaki yaşlı bireye yaklaşımı etkilemektedir. İnsana üretkenliği ile orantılı olarak değer biçen maddeci anlayış, ne yazık ki fiziki gücünü kaybeden yaşlının toplumdan tecrit edilmesi sonucunu doğurmuştur.

1.3. Yaşlılık Dönemi Özellikleri

İnsan doğar, gelişir, büyür, yaşar ve ölür. Bu döngü süreçlerinden biri de yaşlılık dönemidir. Bu dönem insanın en çok yardıma ihtiyacı olduğu ve aynı zamanda kendini yalnız hissettiği evredir. Yaşlılık dönemi bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik gibi yaşam dönemlerinden biridir.⁹ Yaşlılık, doğumumuzla birlikte başlayan ve yaşam boyunca devam eden fizyolojik, psikolojik evreleri içinde barındıran bir süreçtir. Sağlıklı bir insan doğumu ile beraber sürekli olarak ileri yönde bir ivme göstererek gelişim ve değişimler yaşamakta ancak yaşlılık evresi ile birlikte ileriye doğru giden süreç gerilemeye başlamaktadır.¹⁰ Yaşlılık evresini tanımlayabilmek ve bireyleri yaşlılık

---

⁸ Ebu Yala el-Mevsili, Musned, (11/511)

⁹ Hooyman, N., Kawamoto, K., Kiyak, A. (2015). Aging Matters an Introduction to Social Gerontology. New Jersey, NJ: Pearson. 37,91

¹⁰ Konak, A. ve Çiğdem, Y. Yaşlılık Olgusu: Sivas Huzurevi Örneği. Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, . (2005). 29(1), 23.63.

sınıfına dâhil edebilmek adına belirli kriterlerin olması ve bireylerin bu kriterleri taşıması gerekmektedir.¹¹ Yaşlılık sürecine ilişkin kriterleri içeren kronolojik ve sosyolojik açıdan birçok tanımlama ve sınıflandırma yapılmıştır. Hablemitoğlu ve Özmete'ye göre yaşlılık sürecinde meydana gelen değişimler hakkındaki sınıflandırmaları şu şekilde ifade edebiliriz.

Kronolojik Yaşlanma; hayata başlayan bireyin doğumu ile başlayan yaşam içerisinde geçirdiği zamanı ifade eden bir kavramdır.

Biyolojik Yaşlanma; bireyin yaşadığı dönem süresince geçirdiği fiziksel süreçlerdir.

Fizyolojik Yaşlanma, insan vücudunda yer alan sistemlerde meydana gelen tüm değişiklikleri içermektedir.

Psikolojik Yaşlanma; bireyin zihinsel ve uyumsal yetenekleri ile yaşam boyunca yaşadığı psikolojik süreçlerin sonunda yaşadığı psikolojik değişimleri ifade eder.

Sosyo-Kültürel Yaşlanma; bireyin yaşadığı toplumun yaşlılığa bakışı doğrultusunda şekillenen, çevre ile ilgili tüm ilişkileri içeren ve bireyin yaşlanmasıyla birlikte sosyal ve kültürel çevresindeki değişime uyumu ile ilgili süreçleri ifade eder.

Ekonomik Yaşlanma; emeklilik süreci ile meydana gelen statü kaybı, sağlık harcamalarında artışın başlamasına karşın, gelirden meydana gelen azalışlar ve birey üzerindeki etkilerini ifade eder.

Toplumsal Yaşlanma; bireyin doğumla başlayan ve ölümle sonuçlanan yaşam sürecini ifade etmektedir.¹²

Yaşlılıkla ilgili beklentiler ve kaygıların temelinde, öncelikle ekonomik beklentilerin olduğu algılansa da ayrıntılı bir incelemede yaşlılığın başlıca sorunlarının başında bağımsızlığın kaybı, işe yaramama hissi ve yalnızlık düşüncelerinin olduğu görülür.¹³ Bu nedendir ki, birey yalnızlık düşüncesinin verdiği ruhsal durumun çıkmazında dayanak aramaktadır.

İnsanın hayatını anlamlı kılan en önemli şey yaşam boyu eğitim anlayışı ile daima yeni şeyler öğrenmesi ve öğrendiği bilgileri, edindiği tecrübeleri paylaşabileceği ortamlar bulabilmesidir. Son nefese kadar öğrenme ve tecrübe edinme insanoğlunun

---

¹¹ Şentürk, M. ve Ceylan, H. İstanbul'da Yaşlanmak. Açılım Kitap Pınar Yayınları: İstanbul. (2015),23.

¹² Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. Yaşlı Refahı: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet. Ankara: Kilit Yayınları.(2010).

¹³ Baran, A.G. age, s. 231.

adeta yaratılış maksadıdır. Dolayısıyla insan yaşlandığında kendi kabuğuna çekilip, atıl vaziyette ölümü beklemek yerine, ruhlar âleminde ebede uzanan yolculuğunun bir geçiş noktası hükmünde olan yaşlılık dönemini, o döneme has zorluklara, hastalıklara, kayıplara rağmen en güzel şekilde değerlendirip, bu zorlu süreci kendi adına avantajlı hale getirme çabası içinde olmalıdır.

Günümüz insanı yaşamı sadece dünya odaklı düşündükleri için, insanın da dünya ile sınırlı olduğu, dünya hayatına fayda sağladığı ve dünya hayatının sağladığı yararlardan istifade ettiği sürece hayatın anlamı olduğu yanılgısına kapılmaktalar. Oysa insan ebet için yaratılmış ve ebede namzettir. Bu fani hayatta kendisine verilmiş istidatların binden ancak birisini kullanabilmekte olup, geriye kalan büyük oranı ahirette inkişaf edecektir. İmanı bil Ahiret 'in, İman-ı Billah'tan hemen sonra gelmesi, iman hakikatleri arasında ne kadar önemli bir inanç olduğunu gösterir ki, insanların bu dünyadaki her şeye bakış açısını son derece etkileyen bir hakikattir. Şayet Allah'a ve Ahirete iman sağlam olursa insan, hayatının hiçbir döneminde ümitsizliğe ve ataletle düşmeyecektir. O halde yaşlılık döneminin manevi ihtiyaçlarının en başında yaşlının bu inancını pekiştirmek, şayet yoksa bu inancı edinmesine yardımcı olmak ve içinde bulunduğu yaşlılık dönemine bu bakış açısıyla bakıp, ahiret noktasında semeredar ve meyvedar geçirmesini sağlamak olacaktır. Bu kazanım elde edildiğinde yaşlılık dönemi kayıpları, hastalıkları, sıkıntıları oldukça hafiflemiş, işe yaramazlık ve tükenmişlik duygularından uzaklaşmış olacaktır. Yaşlıların bazı fiziksel, duygusal, ekonomik, sosyal ve entelektüel ihtiyaçlarının giderilmesi, onların mutlu bir hayat sürmeleri anlamına gelmektedir. Bu ihtiyaçların giderilmesi, dolaylı olarak onların dini ihtiyaçlarının doyurulmasına ve dini gelişimine de hizmet edebilecektir.¹⁴

İnsan yaşamının her döneminde olduğu gibi yaşlılık döneminde de karşılaşılan zorluklarla baş edilebilmesinin en önemli unsuru dini inançlardır. İnanç unsuru kişiye, eşinin, arkadaşlarının vefatı, çocuklarının büyüyüp evden uzaklaşması, emeklilik ile birlikte sosyal hayattan kopuş, fiziksel, bedensel ve sosyal olarak kayıpların yaşanması gibi zorluklarla baş etmede büyük destek sunacaktır. Pek tabii hayatını imamla ve imanın yansıması olan ibadetlerle, verimli ve dolu dolu yaşamış yaşlılar için belki daha az bir manevi destek gerekirse de, din eğitiminden yoksun kalmış, inanç ve ibadetten

---

¹⁴Fahey, C. J.-Lewis, M. A. (1990). "Prindples of Integrating Spiritual Concerns into Programs for The Aging", Generations, 14, (4). 59-63.

uzak bir yaşam sürmüş yaşlılar için dini rehberlik ve din eğitimi hizmetleri çok daha fazla önem arz etmektedir. Yaşlılık döneminde kişide saygı ve hürmet görme arzusu, çevresindekiler tarafından hizmet görme talebi bağlamlarında bir benmerkezcilik gelişir. Geçmişe özlem, eskiye aşırı bağlanma, geleceğe dair kaygılar, mal ve para düşkünlüğü, hastalık hastalığı, paranoid düşünceler, fiziksel yetersizliğin doğurduğu acizlik, güvensizlik, başarısızlık ve kendini gerçekleştirememenin ortaya çıkardığı karamsarlık, sosyal ve bilişsel kayıplar gibi durumlar bu dönemin fizyolojik, psikolojik problemleri olarak karşımıza çıkar. İşte bu olumsuzluklarla başa çıkabilmede dini rehberlik ve manevi danışmanlık büyük önem taşımaktadır. Yaşlılara yönelik sosyal hizmetler, yaşlının sosyal çevresi içerisinde yaşlıların sosyal alanlarda karşı karşıya kaldıkları sorunların, problemlerin çözülmesi ya da en aza indirilmesi noktasında gereksinim duyulan müdahaleleri içermektedir.¹⁵

İnsanı ürküten, korkutan, asla kaçıışı olmayan ve herkesin genç, yaşlı ayırt etmeksizin karşısında duran bir gerçek ölüm gerçeğidir. Yaşlılıkla ölüme an be an yaklaştığını, sayılı günlerinin kaldığını hisseden insan için ölüm korkusu ile başa çıkma, bu gerçeği kabullenme ve kalan ömrünü gerek kendisi için, gerek insanlık için yararlı geçirebilme motivasyonunun ibadetlerine devam eden dindar insanlarda, inancı zayıf olan ya da inancını ibadetlerle desteklemeyen insanlara göre çok daha fazla olduğu yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir. Yaşlılık döneminde gündelik işlerin azalması, emeklilik ile aktif iş hayatının sonlanması kişiye hayatında eksik bıraktığı ibadetlerini tamamlama, eksik kalan dini bilgileri öğrenme açısından fırsat oluşturmaktadır. İçinde bulunduğumuz dönemin yaşlılarının, çocukluk ve gençlik dönemleri 1930 ile 1948 yılları arasında ülkemizde yaşanan din eğitiminde ve dinin yaşanmasında yasaklar ve mahrumiyetler dönemine rastladığı için dini bir bilinçle yetişme imkânı bulamamışlardır. Bu da günümüz yaşlı nesillerde şimdiye kadar yapmadıkları ibadetleri, şimdiden sonra yapmanın anlamsız olduğu düşüncesiyle dini konularda çaba sarf etmemeye veya suçluluk duygusuna kapılarak ümitsizliğe düşmeye götürmektedir. İşte tam da burada manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile bu insanlardaki ümitsizlik, suçluluk, pişmanlık duygularını ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapılarak, bireylerin hem psikolojik olarak rahatlamaları, hem de ibadetlerine devam

---

¹⁵ Tomanbay, İ. Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. Ankara: Hacettepe Üniversitesi GEBAM Yayını. (2007).

etmeleri mümkün olmaktadır. Varsayalım ki, çocukluk ve gençlik döneminde dini eğitimlerini almış ve ibadet vazifelerini yerine getirmiş olsalar bile, unutulmuş bilgileri takviye etme, her geçen gün değişen dünyanın yeni meselelerine, soru ve sorunlarına çözümler bulma konularında Dini Rehberliğe ihtiyaç duyacaklardır.

Yaşlanma döneminde huzurevlerindeki bireylere din hizmetleri ve rehberlik çalışmanın aracılığıyla, hayatın anlam dolu olduğu duygusunu kazandırmak mümkün olabilecektir. Çünkü değerlendirme ve değer biçme tarzı olma özelliği sebebiyle dini değerler, bireylere hayatta varoluşlarına anlam kazandırmaktadır. Zaten inanç, "bireyin hayatın karmaşıklığı ve farklılığı karşısında anlam, gaye ve uyum bulma çabası" olarak da tarif edilmektedir.¹⁶

Din eğitimlerinde bir araya gelen yaşlılar ortak bir amaç için toplanıp, dünya ve ahiret saadetini temin eden güzel hakikatleri öğrenme çabası içinde olduklarında, bu onlara aynı zamanda sosyal yaşamlarını devam ettirme, yeni sosyal ilişkiler kurma imkânı sağlamaktadır. Din eğitimi ve manevi destek her dönemde olduğu gibi yaşlılık döneminde de bireylerin, umutsuzluk, kimsesizlik, acizlik, yalnızlık gibi hislere kapılmadan, sosyal ortamdan kopmadan, kaliteli etkinlikler yapıp, zamanlarını verimli geçirerek iç huzuru elde etmelerine yardımcı olmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

HUZUREVLERİNDE MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK

2.1. Huzurevleri ve Din Hizmetleri

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında 2011 tarihinde imzalanan protokolün 5.Maddesinin e, f, g bentlerinde Bakanlık ve Başkanlık, Aile Bakanlığına bağlı Kuruluşlarda "Dini ve milli duyguları geliştirmeye yönelik faaliyetler yapma, Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait yayınların Bakanlığa bağlı Kuruluş Kütüphaneleri 'ne teminini sağlama, sosyo- kültürel içerikli kampanyalar, sempozyum, seminer, panel ve konferans gibi etkinlikler düzenleme konusunda işbirliği yapma yükümlülüğü vardır" ifadeleri yer almaktadır. Ancak çeşitli nedenlerle bu protokol gereği gibi uygulanamamaktadır. Bu nedenleri şu şekilde sıralayacak olursak;

---

¹⁶ Maxwell, D .. (1998). "Group Bible Study and Faith Maturity in Older Adults", Religious Education. 93, (4), 403-413.

*Müftülüklerde huzurelerine manevi danışmanlık yapmak üzere görevlendirilecek yeterli personelin bulunmaması,

*Huzurevi sakinlerinden dini rehberlik alma yönünde bir talebin bulunmaması,

*Ayrıca ülkemizde sadece Aile Bakanlığına bağlı huzurevleri olmayıp, özel kişiler, dernek, vakıf ve belediyeler tarafından açılmış huzurevlerinin de varlığı, haliyle bunların imzalanan protokol kapsamında aynı statüyü taşımamaları noktasında ortak bir uygulamanın yapılamaması gibi bir takım zorluklar karşımıza çıkmaktadır.

Memur olarak görev yaptığım kuruluş, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı bir huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezidir. Adından da anlaşıldığı üzere daha çok bakıma ve rehabiliteye ihtiyacı olan yaşlıların bulunduğu bir kuruluş olması nedeniyle, yaşlılarımızın birçoğu fiziksel ve zihinsel becerilerini büyük oranda yitirmiş ve yatağa bağımlı halde bulduklarından manevi destek çalışmalarından mahrum kalmaktadırlar. Çünkü Müftülükten gelen personeller haftada bir saat yalnızca dini sohbet ve vaaz niteliğinde olan derslerini yatağa bağımlı olmayan, zihinsel becerilerini kaybetmemiş pek az yaşlımıza verebilmektedirler. Huzurevlerinin - belediye, vakıf, demek vb. kurumlarca da açılabilmesi nedeniyle- farklı statülerde bulunması huzurevlerinde standart bir uygulamanın olmasına mani olmaktadır.¹⁷ Din Hizmetlerine ayrılan sürenin ve ulaşabildiği kişi sayısının bu kadar az olması, haliyle istenilen, arzu edilen neticeyi vermemektedir. Müftülük personelinin aynı zamanda kendi kurumlarında başka görev ve vazifeleri olduğundan huzurevindeki manevi rehberlik dersleri kimi zaman aksayabilmektedir. Kimi zaman da derslere vaktinde yetişme konusunda sıkıntı yaşayabilmektedirler. İnsanların, hayatlarının son dönemecine geldikleri ve ölüme bu kadar yaklaştıkları yaşlılık mevsiminde bir mümin bakış açısıyla düşünersek, ne kadar çok insanın imanını kurtarabiliriz, ne kadar çok insanı Cennete kazandırabiliriz, hayatlarının son deminde ne kadar çok insana umut olabiliriz kaygısı ile bakarsak kaybedecek zaman olmadığının farkında oluruz. Öyleyse atasözünün ifadesiyle "taşım su ile değirmen dönmez"... Bu kurum ve kuruluşlarda mutlaka manevi destek ve rehberlik personeli sabit olarak bulunmalı, yaşlı sayısına ve ihtiyacına göre birden fazla personel görevlendirilmelidir diyebiliriz. Böyle bir durumda

---

¹⁷ Özdemir, S. (2009). Huzurevlerinde din Eğitimi hizmetlerinde karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri. IV Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri (12-16 Ekim 2009) içinde (ss. 354-365). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.

görevli personel, odalarından çıkamayan, yatağa bağımlı yaşlılara birebir manevi rehberlik yapabilecek, onlara teselli ve umut olabilecektir.

Bu açıdan değerlendirdiğimizde, insanların hayatlarında çok önemli bir yeri olan din ile psikolojinin teorik bilgilerini harmanlayarak başka bir deyişle psikolojik ve dini disiplinlerin güçlerini birleştirerek danışanlara en iyi hizmeti vermeyi amaçlayan manevi danışmanlık ve rehberlik alanı, genel anlamda danışmanlık alanına önemli bir katkıda bulunacağını göstermektedir.¹⁸

Bu kuruluşlarda nasıl sosyal çalışmacı, psikolog, sağlık personeli, bakım personelleri buluyorsa, yeterli sayıda ve yeterli donanımına sahip manevi rehberler de bulunmalıdır. Manevi danışmanlık ve rehberlik; hastanelerde hastalara moral vermek, cezaevlerinde hükümlü veya tutuklulara manevi destek sağlamak, yetiştirme yurdunda kalan çocuk ve gençlere destek ve yardımcı olmak, huzurevlerinde kalan yaşlı insanlara maneviyatla moral destek vermek gibi uygulama alanlarına sahiptir.¹⁹ Bu konulara projemizin sonuç ve öneriler kısmında değineceğiz fakat yeri gelmişken manevi danışmanların niteliği konusuna da küçük bir gönderme yapmak istiyorum. Yaşlı bireylere yönelik din hizmeti verecek personelin yaşlılık dönemi psikolojik ve dini gelişim özelliklerini iyi bilmesi, anlatım ve üslubunun yaşlı bireyin algı düzeyine göre olması, verilecek din hizmetini onların ihtiyaçlarına göre tasarlaması, yetişkinin bilgi düzeyini göz önünde bulundurması gerekmektedir. Ayrıca öğrenme ortamlarının fiziksel şartlarının yaşlının durumuna göre düzenlenmesi, eğitim süresinin iyi ayarlanması ve eğitim esnasında yaşlıların katılımına imkân sağlanması gibi hususlar da önem arz etmektedir.

2.2. Huzurevlerinde Manevi Destek ve Rehberlik

Huzurevlerinde verilecek olan din hizmetlerini, Batı'daki ifadesiyle manevi bakım bağlamında ele almak mümkündür. Manevi bakımın icrası adına öncelikle bu konuda yetişmiş olan profesyonellere gereksinim vardır. Nitekim manevi bakıma ilişkin hizmetlerin yalnızca gönüllülük esası içerisinde icra edilmesi isabetli değildir. Öyle ki iyi niyetle fakat bilinçsiz şekilde gerçekleştirilen işlerden olumlu bir neticenin elde

---

¹⁸ Koç, M. "Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015). İstanbul: Dem Yayınları, 2. Basım,(2018), , 1/322

¹⁹Şenbaş, H. Psiko-Sosyo-Teolojik Yaklaşımlar Çerçevesinde Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Teorik Temelleri ve Pratik Yansımaları. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,(2019), 23.

edilmesi beklenirken, bazı zamanlar hayal kırıklıkları da ortaya çıkabilmektedir. Bu sebeple manevi hizmetlerin çerçevesinin ne olacağı, nasıl icra edileceği, bu hizmeti kimlerin sunacağı gibi konuların net bir şekilde iyi belirlenmesi gereklidir.²⁰

Huzurevlerinde manevi destek ve rehberlik hizmetleri son yıllarda bir gereksinim haline gelmiştir. Manevi bakım, bilimsel açıdan ele alındığında kişilerin ve özellikle de bakıma ihtiyacı olan kimselerin manevi risk ve sapma gibi sıkıntılarına sebep olan alanları inceleyen, sıkıntıların çok yönlü tesirlerini ve çözüme ilişkin rehabilitasyon ile manevi koruma yöntemlerini geliştiren bilim dalıdır.²¹ Hiç şüphe yoktur ki, insanların içini huzurla dolduran inançlarıdır, maneviyattır. Maneviyat insanı terapi eden en güzel ilaç ve duygulardandır. Bu nedenle huzurevlerinde huzuru arayanlara ve huzur bulmak isteyenlere mutlaka manevi destek ve rehberlik hizmetlerinin sunumunda gerekli yeterliliğe ulaşılmasının çok elzem olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Milletlerin ve toplumların maneviyattan bir kaçış içinde olduğunu da burada ifade etmek gerekmektedir. Batı toplumlarına bakıldığında; her ne kadar yozlaşmış ve tahrif edilmiş olsa da dinlerine bir bağlılıkları bulunmaktadır. Anaokulundan liseye kadar dini argümanları ile birlikte örf, adet ve geleneklerini yerine getirmektedirler. Bilim, teknoloji ve fende örnek alınması gereken batı ülkelerinden ne yazık ki farklı kültürler alınmış ve bugün toplumsal çözülme başlamıştır. İslam ile yoğrulmuş toplumlarda yaşının bereket timsali olduğu ve aile içinde saygın bir yeri olduğu son yüzyılın sonlarına kadar geçerliliğini korumuştur. Aile yapısındaki değişim ve bakıma ihtiyaç duyan yaşlı sayısındaki artış tartışmasız yaşlı ve yaşlı yakınları üzerinde maddi ve manevi baskılar oluşturmaktadır. Bu durum yaşlılara yönelik yeni politikaların ve bakım modellerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.²² Eskiden huzurevleri kimsesizler için barınma yeri olarak bulunurken bugün evlatları tarafından bırakılan anne babaların bakım yeri olarak görülmektedir. Yalnızlığa terkedilmiş yaşlı bireylerin manevi anlamda çok büyük bir desteğe ihtiyaçları vardır. Ülkemizde manevi destek ve rehberlik hizmetleri, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı "Aile ve Dini Rehberlik Daire Başkanlığı, "Sosyal ve

---

²⁰ Özdemir, S. (2012) 'Dînî Sosyal Hizmetlerin Temelleri', Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2012.25 (2012), 193–211 (s. 195).

²¹ Seyyar, A. (2010) 'Tıbbi Sosyal Hizmetlerde Manevî Bakım', İstanbul: Rağbet Yayınları, 2010, s. 2.

²² Buz, S. (2015). Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 14 (53), 268-278.

Kültürel Din Hizmetleri Daire Başkanlığı” ile “Göç ve Manevi Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı” tarafından yerine getirilmektedir.²³

2.3. Manevi Destek ve Rehberlik Personelinde Bulunması Gereken Özellikler

Manevi olarak insan yaratılışı gereği büyük bir güce inanma ve o güçten yararlanmak istemiştir. Din insanı dayanmak istediği güce götüren manevi ve ahlaki yönünü öne çıkaran en önemli kavramdır. Huzurevlerinde verilecek olan din hizmetlerini, Batı'daki ifadesiyle manevi bakım bağlamında ele almak mümkündür. Manevi bakımın icrası adına öncelikle bu konuda yetişmiş olan profesyonellere gereksinim vardır. Nitekim manevi bakıma ilişkin hizmetlerin yalnızca gönüllülük esası içerisinde icra edilmesi isabetli değildir. Öyle ki iyi niyetle fakat bilinçsiz şekilde gerçekleştirilen işlerden olumlu bir neticenin elde edilmesi beklenirken, bazı zamanlar hayal kırıklıkları da ortaya çıkabilmektedir. Bu sebeple manevi hizmetlerin çerçevesinin ne olacağı, nasıl icra edileceği, bu hizmeti kimlerin sunacağı gibi konuların net bir şekilde iyi belirlenmesi gereklidir. Dinin ruh sağlığı açısından vazgeçilmez bir unsur olduğu söylenebilir.²⁴ Bu bakış açısı ile konuya bakıldığında, içinde bulunulan toplumun manevi değerleri, inançları noktasında çalışmaların yerinde yürütülürken çok ince düşünülmesi yerinde olacaktır. Maneviyat rehberliği açısından dindarlık; bir kimsenin, inandığı dine bağlılık düzeyini ifade eden bir kavramdır.²⁵ Huzurevinde kalan ve barınma gereksinimlerini gideren bireylerin sorunlarını çözmeye ve ihtiyaç duyduklarında onlara destek olmak amacıyla kullanılan en önemli yöntemlerden biri de manevi destek ve rehberlik hizmetidir. Manevi destek ve rehberlik hizmetleri, bir olan Allah'a inanan kimselere o dinin mensupları tarafından, dinin içeriğine, özüne ve öğretilerine bağlı kalarak işin ehli ve uzmanı tarafından yapılan faaliyettir. Manevi destek ve rehberlik hizmeti verecek kişilerde- uzmanlarda bulunması gereken özellikler;

*Dini görüntüleri ile bütünleşmiş ve edebi belagate, hitabete ve ikna etme kabiliyetine sahip olmalıdır.

---

²³ Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2017)..

²⁴ Yapıcı, A. Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık (Adana: Karahan Yayınları, (2021), 7-57; Ağılkaya Şahin, Z. Psikoloji ve Psikiyatride Din (İstanbul: Çamlıca Yayınları, (2020), 30-58.

²⁵ Göcen, G. “Kavram Atlası: Dindarlık”, Din Psikolojisi I, ed. Bülent Akot (Ankara: Gazi Kitabevi, (2020), 21

*Dinin Kur 'ani, Peygamberi ve Örfi içeriğine hâkim olmaları gerekmektedir. Ayrıca bu işin eğitimini veren İlahiyat Fakültelerinden, İslami İlimler Enstitülerinden mezun, özel alan bilgisine sahip olmalıdırlar.²⁶

*Huzurevi sakinlerinin ihtiyaç duydukları iman, ibadet ve ahlak esaslarıyla ilgili sorularına da cevap verebilmelidirler.

*İnsan ruhunu analiz etme yetisine sahip, insan ruhuna dokunacak bir yapıya sahip olmalıdır

*Huzurevinde huzur arayan yaşlıların, yaşlılık dönemi özelliklerini çok iyi bilmeli ve duruma hâkim olacak vasıflara sahip olmalıdır.

*Ölüm hakikatini çok iyi bilmeli ve ölüm hakikatini huzurevi sakinlerinin idrak edebilecekleri şekilde anlatma becerisi olmalıdır.

*Kendi iç dünyasına çekilmiş yalnızlığı tercih eden bireylerin oradaki hayata bağlanmaları ve iç huzura ermelerine yönelik çalışmalar yürütme becerisi olmalıdır.

*Yaşlıların sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve fiziksel olarak yaşadığı süreçler nedeniyle zorlandığı, üstesinden gelemediği bu dönemin sıkıntılarıyla baş etme yollarını gösterecek donanıma sahip olmalıdır.

*Huzurevlerinde müracaatçıya- bireye- iyileştirici, destekleyici, uzlaştırıcı ve bilgilendirici bilgiler sunarken güler yüzlü, şefkatli ve sevgi dolu bir üslupla hizmet sunmalıdır.

*Yaşlılara manevi danışmanlık yapacak kimseler, yaşlıların algı düzeyini de göz önünde bulundurarak üslup ve izahlarına dikkat etmelidir.

*Manevi danışmanlık yapacak olan din görevlilerinin, diğer meslekler gibi etik ilkelere hâkim olması ve uygulaması gerekmektedir.

*Ön yargıdan uzak bir şekilde çalışmalarını yürütmelidir.

*Sevgi dolu olmalı, şefkatle yaklaşmalı ve empati becerisini çok iyi geliştirmelidir

*Güven vermeli, sırdaş olmalı ve tutarlılık sergilemelidir. İletişimde anlaşılacak sade bir dil kullanmalıdır.

*Manevi danışmanlık; müracaat eden birey merkezli olarak icra edilmeli, her yaşının farklı bir hayatı, farklı kişiliği, farklı ailelerde ve farklı eğitim seviyelerinde

---

²⁶ Kocaman, K. "Kur'an Ayetleri Üzerinden Hz. Peygamber'in Ahlak Eğitimi", Tüm Yönleriyle Hz. Peygamber ve Ahlakı, ed. Abdülkadir Macit (İstanbul: Ensar Yayınları, (2020), 139.

oldukları göz önünde bulundurularak bireye özel manevi danışma hizmeti geliştirilmelidir.²⁷

*Manevi rehber ve danışman, bireyin istek ve talebine göre uhrevi hayata hazırlanması konusunda gerekli bilgileri vermelidir.

*Dünyevi ve uhrevi iki hayatı da göz önünde bulundurarak sevgi, saygı içinde onlara umut verici telkinlerde bulunmalıdır.

*Manevi danışman, yaşlıların bireysel olarak iç huzuru sağlayabilmeleri için dua, zikir, kendini dinleme gibi konularda onlara rehberlik etmelidir. Bir başka hususta şudur ki; yaşlı bireylere ihtiyaç duyulduğu ölçüde onlar kendilerini değerli hissetmektedir. Bu nedenle manevi danışmanlar, huzurevlerinde yaşayanları başkalarına yardım etmek, farklı insanlarla alaka kurmak gibi hususlarda da teşvik etmelidir.²⁸

Özetle; bir manevi danışmanın; İslam Dininin içeriğine hakim olacak şekilde bir donanıma sahip olması, İlahiyat Fakültelerinde yetişmesi ve fakat İlahiyat Fakülteleri'nin manevi rehber yetiştiren özel alanlarının bulunması, bu alanların çocukluk, ergenlik, yaşlılık dönemlerine has formasyon bilgilerini de içermesi gerekmektedir. Kendilerine müracaat eden kişilerin özel durumlarına göre dini bilgileri uyarlayarak aktarabilme yeteneğine sahip olmalıdır. Dini rehberlerin İlahiyat Fakültesi derslerinde başarı gösterenler arasından seçilip, özel yetiştirilmesi, insan sevgisi, şefkat duygusu, sabır, dayanıklılık, duyarlılık, fedakârlık, diğerkâmlık, feragat, himmet, hamiyet, hitabet, belagat gibi özel niteliklere de sahip olması lüzumludur. Huzurevindeki yaşlı bireylerin iman, ibadet, ahlak konularında soracakları her türlü suallere cevap verecek hem dini birikimi, hem psikolojik sağlamlığı elde etmiş olmalıdır. Şunu da vurgulamak gerekir ki bir manevi danışmanın görevi sadece din hakkında konuşmak, din konularını karşı tarafa aktarmak, fetva ve vaaz vermek değildir. Aksine her türlü zorluk, sıkıntı karşısında maneviyatın ve psikolojinin imkânlarından yararlanıp, belli ilkeler dâhilinde müracaatçı bireye rehberli yapmalıdır.

Özellikle de huzurevlerindeki yaşlı bireylere olan rehberlikte muhatabın algı düzeyi göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca muhataplarının önceden elde ettikleri dini

---

²⁷ Özkan, A. Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık: Bir Karma Yöntem Araştırması (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, (2019), 41.

²⁸ Kılavuz, M. Akif , Kılavuz, E. “Yaşlanma Döneminde Kayıplarla Başa Çıkmada Manevi Danışmanlık Hizmetlerinin Önemi”, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik, ed. Ayten, A, vd., 2. Bşk. (İstanbul: Dem Yayınları, 2018/II), 17-39.

bilgi düzeylerini de dikkate almalıdırlar. Bir psikolojik danışman veya rehberlik hizmeti sunan kişi hangi ilkelere riayet ediyorsa, manevi danışman da aynı ilkelere riayet etmeli, bireye yaklaşımında içtenlik, samimiyet, saydamlık ilkelerine bağlı kalmalı, karşı tarafın kendisini rahatlık ve açıklıkla ifade etmesine zemin oluşturmalıdır. Danışan bireyin yaş durumuna, dünya görüşüne, inançlarına bakmadan koşulsuz kabul ve tam bir saygı tutumu taşınmalıdır. Ayıplamadan, yargılamadan, empati kurarak, sözlerinde tutarlı olup, yaşlı bireyin güvenini kazanacak şekilde hareket etmeli, kapalı ve mecaz ifadelerden kaçınmalıdır. Birey merkezli hareket etmeli her yaşlının farklı bir geçmişi, farklı bir karakteri, farklı eğitim ve bilgi düzeyi olduğunu unutmadan, özel eğitim gibi bir "özel manevi rehberlik hizmeti" geliştirmelidir.

Manevi rehber yaşlılık dönemi psikolojisini çok iyi bilip, buna uygun metotlar geliştirmelidir. Yaşlı bireylerin geçmiş hayatlarında yaptıkları hataların sonucu olarak taşıdıkları pişmanlık ve suçluluk duygusunun, yaşlılıktan kaynaklanan fiziksel kayıpların, yakınlarının vefatıyla yaşadıkları yalnızlık, kimsesizlik gibi duyguların, ölüm ve sonrası için taşıdıkları endişenin farkında olabilmelidir. Bu olumsuzluklara karşı yaşlılara umut aşılayarak onları hayata bağlayacak dini telkinlerde bulunmalıdır. Aynı zamanda sonsuz hayatın varlığı ile ölümün bir yok oluş olmadığını, Allah'ın sonsuz merhameti ve affediciliğinin anlatılması ile suçluluk duygusunu aşmalarına yardımcı olmalıdır. Yaşlı bireylerde iç huzuru geliştirmek adına onlarla çeşitli dini faaliyetler düzenlemek, dua, zikir, tefekkür, bilgi birikimlerini paylaşabilecekleri sohbet ortamları oluşturmalıdır. Bir manevi rehberde olmazsa olmaz özelliklerden biri de "aktif dinleme" özelliğidir. Zira rehber olacağı bireyin sorunlarını anlamak, onu dinlemekten geçer. Kanaatimce, manevi rehberlerin görevleri arasında vefat etme aşamasına gelmiş, kimsesiz veya yalnızlığa terk edilmiş yaşlıların son demlerinde başlarında onlara dini telkin vermek, adeta bir ma-i zemzem gibi onlara Kuran-ı Kerim'den bölümler okumak, onlara medar ı teselli olmak gibi vazifeler de olmalıdır. Hatta yaşlı vefat ettikten sonra, kabre konuluncaya kadar hizmetine devam etmeli, sonrasında da diğer huzurevi sakinleriyle ahirete yolcu ettikleri arkadaşlarının ardından dua ve hatim merasimi düzenlemek gibi vazifeler de icra etmelidir. Zira Huzurevlerinde kalıp, yatağa bağımlı halde sadece bedensel yönden ve sağlık yönünden takibi yapılan fakat manevi yönden hiçbir hizmet almadan son demlerini geçiren, nihayet bir hastanede yoğun bakımda kaybettiğimiz, ardından bir Fatiha okuyanı olmayan hatta daha da elem verici defin

işlemlerini dahi yakınlarının üstlenmediği, kimsesizler mezarlığına gömülen yaşlılar vardır.

Manevi danışma ve rehberlik özü itibariyle İslamiyet'e yabancı bir alan değildir. Zira kişinin kazanılması, gönlünün fethedilmesi, daha iyi bir dereceye ulaştırılması bunun yanında doğru yolu gösterme, uyarma ve insanı olumlu anlamda etkilemek gibi anlamlara gelen ve peygamberlik müessesesi ile uygulanmaya başlanan irşat da insanların iç dünyalarını canlandırarak, günlük hayatlarında olumlu değişikliklere sahip olmaları amacını taşır. Dolayısıyla manevi danışma ve rehberlik ile benzer bir süreci takip ettiğini söyleyebiliriz²⁹

---

²⁹ Memiş, H. Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Ergenlerin Ergenlik Sorunlarıyla Başa Çıkma Düzeylerine Etkisi. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, (2018), 41-43

SONUÇ

Dünyanın ve ülkemizin kaçınılmaz gerçeği haline gelen ve günden güne resmi ve özel olarak açılmaya devam eden huzurevleri tam huzur veren mekânlar haline getirilmelidir. Sıcak bir aile ortamına benzer hale kavuşturulmalıdır. Öncelikli olarak huzurevlerinde manevi destek ve rehberlik personelinin istihdamı ile doğru teşhisin yapılması gerekir. Kendi iç dünyalarında depresyon, ölüm korkusu ve kaygısı ile birlikte psikolojik ve sosyolojik anlamda arayışta olan huzurevi sakinlerinin sükûnete kavuşması en çok arzu edilen durumdur. Bu çalışmada yapılan bilimsel literatür taramaları ve huzurevinde yapılan gözlemlere bağlı olarak;

*Manevi destek ve rehberlik konusunda yeterliliğe sahip manevi destek ve rehberlik uzmanları kadroya dâhil edilmelidir.

*Her on yaşlı ya da bakıma muhtaç bireye bir manevi destek ve rehberlik uzmanı verilmelidir.

*Manevi destek ve rehberlik uzmanları huzurevlerinde gece nöbetlerine dâhil edilmelidir.

*Manevi destek ve rehberlik uzmanları Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından atanmalı ve Bakanlığın kendi kadrolu personeli olmalıdır.

*Bireysel manevi destek ve rehberliğin yanında günün belli saatlerinde sorumlu olunan bireyler bir araya getirilip toplu manevi etkinlikler yapılmalıdır.

*Talepler doğrultusunda iman hakikatlerinin, Kur'an-ı Kerim'deki iman ve ahlaka dair hakikatlerin ve Peygamber Efendimiz 'in (S.A.V) Sünnet i Seniyyesi' nin anlatıldığı dersler yapılmalıdır.

*Her cuma günü ve sair mübarek gün ve gecelerde, o gün ve gecenin taşıdığı anlam üzerine çalışmalar yürütülmelidir.

*Huzurevlerinde görev yapan diğer personellerin de maneviyat alanında takviye edilmiş, manevi değerleri benimsemiş kişilerden olmasına özen gösterilmelidir.

*Huzurevlerinin yönetici ve memur kadrosu yılda bir eğitimden geçirilmeli, özellikle bakım elemanlarına hizmet sunumuna ilişkin her ay rutin hatırlatma ve rehberlik yapılmalıdır.

*Sağlık ve sosyal servis personellerine mutlaka hizmet içi destek eğitimler ile birlikte "manevi değerler eğitimi" verilmelidir.

*Manevi rehberlerin görevleri arasında yukarıda belirttiğim çok önemli bir hususu, sonuç ve öneriler kısmında da tekrar vurgulamak istiyorum. Huzurevlerinde vefat etme aşamasına gelmiş, kimsesiz veya yakınları tarafından yalnızlığa terk edilmiş yaşlıların, son demlerinde başlarında onlara dini telkin vermek, adeta bir “ma-i zemzem” gibi onlara Kuran ı Kerim’den bölümler okumak, onlara medar ı teselli olmak gibi vazifeleri yapan manevi destek personelleri bulunmalıdır. Hatta yaşlı vefat ettikten sonra, kabre konuluncaya kadar hizmetine devam etmeli, sonrasında da diğer huzurevi sakinleriyle ahirete yolcu ettikleri arkadaşlarının ardından dua ve hatim merasimi düzenlemek gibi vazifeler de icra etmelidir. Zira huzurevlerinde kalıp, yatağa bağımlı halde sadece bedensel yönden ve sağlık yönünden takibi yapılan fakat manevi yönden hiçbir hizmet alamadan son demlerini geçiren, nihayet bir hastanede yoğun bakımda kaybettiğimiz, ardından bir “Fatıha” okuyanı olmayan hatta daha da elem verici defin işlemlerini dahi yakınlarının üstlenmediği, kimsesizler mezarlığına gömülen yaşlılarımız vardır.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında İşbirliği Protokolü,(2011).<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/PROTOKOL.pdf> sayfasından erişim sağlanmıştır.
- A Buz, S. Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi (2015). Sayı 14, (53), 268-278. Çevik, Şükran. “Ergenlerde Ölüm Düşüncesi, İntihar ve Din”. *Değerler Eğitimi Dergisi* 3/9 (2005), 89-117.
- Bahar, G. Bahar, A. Savaş, H. A.. ‘Yaşlılık ve Yaşlılara Sunulan Sosyal Hizmetler’ Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4.12 (2009), 85–98..
- Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2017). <https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Icon/SagSlider/2017%20D%C4%B0N%20H%C4%B0ZMETLER%C4%B0%20RAPORU.pdf> sayfasından erişim sağlanmıştır.
- Ebu Yala el-Mevsili, Musned, (11/511)
- Fahey, C. J.-Lewis, M. A. (1990). "Prindples of Integrating Spiritual Concems into Programs for The Aging", *Generations*, 14, (4). 59-63..
- Göcen G, “Kavram Atlası: Dindarlık”, *Din Psikolojisi I*, ed. Bülent Akot (Ankara: Gazi Kitabevi, (2020),21.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. Yaşlı Refahı: Yaşlılar İçin Sosyal Hizmet. Ankara: Kilit Yayınları. (2010).
- Kılavuz, M. Akif, Kılavuz E, “Yaşlanma Döneminde Kayıplarla Başa Çıkmada Manevi Danışmanlık Hizmetlerinin Önemi”, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*, ed. Ali Ayten vd., 2. Bsk. (İstanbul: Dem Yayınları, 2018/II), 17-39.
- Koç, M. “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Hastanelerdeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (1995-2015). İstanbul: Dem Yayınları, 2. Basım,(2018), , 1/32.
- Kocaman,M.K “Kur’an Ayetleri Üzerinden Hz. Peygamber’in Ahlak Eğitimi”, *Tüm Yönleriyle Hz. Peygamber ve Ahlakı*, ed. Abdülkadir Macit (İstanbul: Ensar Yayınları, 2020), 139.
- Konak, A. ve Çiğdem, Y. Yaşlılık Olgusu: Sivas Huzurevi Örneği. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (2005). 29(1), 23.63.
- Maxwell, D .. (1998). "Group Bible Study and Faith Maturity in Older Adults", *Religious Education*. 93, (4), 403-413.
- Memiş, H. Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Ergenlerin Ergenlik Sorunlarıyla Başa Çıkma Düzeylerine Etkisi. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, (2018), 41-43
- Miroğlu, C. Ankara’da Bir Huzurevi İncelemesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara. (2009),26,27.
- Özdemir, S. (2012) ‘Dînî Sosyal Hizmetlerin Temelleri’, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012.25 (2012), 193–211 (s. 195).

- Özdemir, S. (2009). Huzurevlerinde din Eğitimi hizmetlerinde karşılaşılan problemler ve çözüm önerileri. IV Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri (12-16 Ekim 2009) içinde (ss. 354-365). Ankara Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Özkan, A, Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık: Bir Karma Yöntem Araştırması (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2019), 41.
- Seyyar, A. (2010) ‘Tıbbi Sosyal Hizmetlerde Manevî Bakım’, İstanbul: Rağbet Yayınları, (2010), 2.
- Şenbaş, H. Psiko-Sosyo-Teolojik Yaklaşımlar Çerçevesinde Manevi Danış manlık ve Rehberliğin Teorik Temelleri ve Pratik Yansımaları. İzmir: Do kuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,(2019), 23.
- Şentürk, M. ve Ceylan, H. İstanbul’da Yaşlanmak. Açılım Kitap Pınar Yayınları: İstanbul. (2015)Yapıcı, Asım. “Şüphe ve İnanç Kıskaçında Gençlerin Din ve Dindarlık Algıları”, *İlahiyat Akademi*, 12 (Aralık 2020), 1-44.
- Tirmizî, Birr, 15; Ebû Dâvûd, Edeb, 66
- Tomanbay, İ. Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. Ankara: Hacettepe Üniversitesi GEBAM Yayını. (2007).
- Yapıcı, A, Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık (Adana: Karahan Yayınları, 2021), 7-57; Ağılkaya Şahin, Z. Psikoloji ve Psikoterapide Din (İstanbul: Çamlıca Yayınları, (2020), 30-58.Yapıcı, Asım. “Küreselleşen Dünyada Gençlik ve Gençlerde Dini Hayat”, *Peygamberimiz ve Gençlik*, Elif Erdem Hale Şahin, Editör, Diyanet işleri Başkanlığı, Ankara, 2018, 83-97.